
Chybné vládní plány jen vyždímají studenty

Chybné vládní plány jen vyždímají studenty

LIDOVÉ NOVINY

11.10.2011, Rubrika: Horizont, Strana: 12, Autor: JIŘÍ ZLATUŠKA

ÚHEL POHLEDU

Negativní postoj ke školnému, jak jej nedávno zaujala například Rada vysokých škol na svém mimořádném sněmu věnovaném připravovanému zákonu, má dobré věcné důvody. Ty do řad skeptiků přivedly nejednoho někdejšího zastánce zavedení školného.

Analýzy, které upozorňují na vysokou selektivitu českého vysokoškolského systému, jsou chybně postavené, protože nezohledňují efekt selekce probíhající na nižších stupních škol. Zahraniční zkušenosti, které v době prosperity vypadaly povzbudivě, ukazují efekt praskajících bublin finanční návratnosti neregulovaných privátních investic do vzdělání. V zemích, kde se zdálo, že odložené školné funguje (Austrálie), se ukázalo, že systém je nestabilní tím, jak mnoho je financován plným neregulovaným školným vybíraným od cizinců. Analýza komerčních amerických škol ukázala, že hodnota vzdělání poskytovaného studentům je mnohem nižší, než kolik se za ni ve školném vybírá, a studenti končí s dluhy, které dost dobře nemohou splatit. Model používaný ve Velké Británii vede politiky navzdory všem ohledům a mírnosti, kterou doprovázelo jeho zavedení, nejen ke snaze zvýšit horní hranici plateb, ale dokonce některé velké skupiny oborů financovat pouze z vybraného školného. Velmi rychle se vyčerpaly prostředky, kterými byly půjčky studentům financovány, a mezi regiony, které si mohou přístup ke školnému stanovovat odlišně, vypuklo něco na způsob války, která poškozuje studenty. Atd. atd.

Konkrétní model pro český zákon předložen dosud nebyl. Na konferenci konané 7. října zástupci vysokých škol slyšeli, že nebude ani k nahlédnutí před 25. říjnem, i když má na konci měsíce jít do meziresortního připomínkového řízení. Ministr Dobeš s ním přesto před novináři exhibuje na tiskovce. I kusé informace vzbuzují oprávněné obavy. Z řečí o motivaci plané plky Cena za realizaci ministrova školného může snadno skončit podobně jako mýtné brány na dálnicích, kdy režie systému sebere víc, než se na něj od studentů vybere. O tento rozdíl by pak stát snížil své financování vysokých škol, i když by současně tvrdil, že vše vybrané školám v plné výši nechává.

U školného se často operuje jeho motivační úlohou. Tu ovšem do značné míry vyvrací představa o potřebě zavedení „preferovaných oborů“, kde za studenta školné platí stát. Z řečí o motivaci se stávají plané plky. Copak by se jinak nehodilo studenty „potřebných“ oborů, nebo i studenty doktorských studijních programů naopak motivovat zvýšením školného, nikoli jeho odpuštěním?! Představa o státem podporovaných oborech se navíc minula s realitou o více než dvacet let. Myšlenkově vychází z modelu státem vlastněné ekonomiky, či snad i umístěnek podle představ strany a vlády. Mezi evropskými zeměmi najdeme jen málo zemí, ve kterých vláda cílenou manipulací financí omezuje autonomní rozhodování univerzit o struktuře studovaných oborů. Neobstojí ani úlevy ze školného tam, kde je stát hlavním zaměstnavatelem, jako třeba u učitelů. Tam by bylo namísto zvýšit jejich platy, ne připravovat žebračky.

Z hlediska veřejného zájmu je ostatně společensky nejpotřebnějším vzděláním to, které formuje přemýšlivého a kritického občana. Občany nedovezeme, zatímco třeba u jaderných inženýrů to možné je. Příklad důležitosti „nepreferovaného“ vzdělání v souvislosti se špičkovou počítačovou technikou ční z rozhovoru z Dominikou Nell Applovou v LN z 8. 10. (Steve Jobs byl víc sexy než Bill Gates).

V pětimilionovém Dánsku minulý týden oznámili, že dorovnají deficit tamního vysokého školství přidáním ekvivalentu více než tří miliard Kč. Z hlediska výdajů na studenta jsou přitom pátou nejlépe vysoké školství financující zemí v poměru k hodnotě kupní síly, ve výdajích na vysokoškolskou vědu vztahených k HDP dokonce zemí druhou nejlepší. V Česku s dvojnásobkem obyvatel a větším deficitem v obou těchto složkách financování se dnes rektori doprošují jedné miliardy, a stejně ji nedostanou.

Absolventská daň V Itálii oznámili přidání miliardy eur univerzitám v jižní části země v rámci plánu na ekonomickou regeneraci tohoto regionu. My naženeme mladé sílu do učebních oborů, o které není zájem mimo jiné proto, že jejich absolventi mají šestkrát vyšší nezaměstnanost než gymnazisté nebo vysokoškoláci. Údaj o těchto nepoměrech v dlouhodobé nezaměstnanosti není přitom politikům neznámý, protože ho v zimě rektorům ve svém proslovu zmiňoval i premiér.

S chybnými vládními plány vyždímáme studenty a vybrané peníze utratíme za platy v úřadu pro studijní granty nebo za předražené informační systémy potřebné k realizaci systému (v resortu školství vzpomeňme na cenu státních maturit nebo předtím na Internet do škol). Jednoduchá varianta absolventské daně by přitom byla zcela jistě jednodušší, produktivnější i sociálně spravedlivější. Těm, kdo si za zisky z připravovaných transakcí kolem plánovaného systému nekoupí fotbalový klub nebo něco podobně potřebného, bude stačit recitovat si s Orwellem: „V nevědomosti je síla.“

JIŘÍ ZLATUŠKA, místopředseda Rady vysokých škol